

α/74 είναι το όνομα μιας ομάδας αυτομόρφωσης που συστάθηκε τον Ιούνιο του 2021 πάνω στο ερευνητικό αντικείμενο της Μεταπολίτευσης. Οι σύντροφοι και οι συντρόφισσες που την απαρτίζουν, συγκεντρώνουν

Η μεγάλη μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου

Προδημοσίευση από τον τόμο της αυτόνομης ομάδας έρευνας α/74 με τίτλο «**Μεταπολίτευση: οικονομία, πολιτική και ταξική πάλη διαμέσου πολέμου και κρίσεων (1949-1992)**» που θα κυκλοφορήσει σύντομα από τις εκδόσεις Traverso.

[...] Δεδομένου του σταθερού προσανατολισμού της ΝΔ στη φυσικοποίηση της οικογένειας και του έθνους, το 1974 κατά την προετοιμασία της συνταγματικής αναθεώρησης το ερώτημα που ετίθετο για τη δημιουργία ενός εκσυγχρονισμένου κοινοβουλευτικού κράτους δικαίου ήταν το εξής: εφόσον οφείλει να κατοχυρωθεί η ισότιμη θέση των γυναικών απέναντι στο κράτος, προς ποια κατεύθυνση χρειάζεται να κινηθεί η νομική μεταρρύθμιση προκειμένου η κατοχύρωση αυτή να συμβαίνει με όσο τον δυνατόν λιγότερους κραδασμούς για τη δομή της οικογένειας και της κοινωνίας; Θέματα που ήταν η στιγμή του κράτους να τα διαχειριστεί και που αφορούσαν την αύξηση της πρόσβασης των γυναικών στην εργασία, η οποία έπρεπε να στηριχθεί και την αναπροσαρμογή των όρων της έγγαμης συμβίωσης, ένα κομμάτι της κοινωνικής πρακτικής που έπρεπε να απεικονιστεί νομικά.

Ακόμα και η ίδια η αναγνώριση των γυναικών από το κράτος, θέματα δηλαδή που δυσκολεύεται να κατοχυρώσει η αυταρχική πολιτική της δεξιάς, καταγράφονται την ίδια χρονιά στην ιδρυτική διακήρυξη του ΠΑΣΟΚ. Όταν το 1981 ο Υδροχόος γιγής του θα αναλάβει την κυβέρνηση, ο καιρός είναι ευνοϊκότερος και αυτή η συζήτηση για το σχέδιο του εκδημοκρατισμού θα διευρυνθεί κι άλλο ώστε να συμπεριλάβει το πώς ο πληθυσμός που διεκδικεί την κεντρικότητά του μετά το 1974 μπορεί και πρέπει να ενσωματωθεί θετικά.

Τον Νοέμβριο του 1982 μπαίνει σε τελική ευθεία η κατάθεση προς ψήφιση του αναθεωρημένου κώδικα οικογενειακού δικαίου, όπως τον έχει προτείνει εντέλει η τρίτη κατά σειρά νομοπαρασκευαστική επιτροπή που

έχει μάλλον καταδειχτεί: οι κοινωνικές και ιδιοκτησιακές σχέσεις αναδιαμορφώνονται αναγνωρίζοντας την ατομικότητα/υποκειμενικότητα έναντι της οικογενειακής μονάδας, συνοδεύοντας την ανάγκη να αυξηθεί η ατομική κατανάλωση και η δυνατότητα κοινωνικής ανέλιξης πιο πολύ από ποτέ, αναδεικνύοντας μια βασική όψη του κοινωνικού συμβολαίου στην αναγνώριση των γυναικών¹.

Ο Α. Παπανδρέου θα απευθυνθεί στο πιο κακόπιστο ακροατήριο ανήμερα της κατάθεσης της πρότασης, καθουσιάζοντας πως η εκσυγχρονισμένη νομοθεσία παραμένει σε απόλυτη συνέπεια με την εθνική παράδοση, σαν να λέμε πως αυτή η απόσταση δεν συμφέρει να μένει αγεφύρωτη, ενώ παράλληλα η επίκληση στην ελληνικότητα συνάδει απόλυτα με το χρίσμα της ιδιότητας του Έλληνα πολίτη που από αυτή τη στιγμή διευρύνεται και για γυναίκες. Η δικαιοσύνη αποκαθίσταται:

Με το νομοσχέδιο συντελείται, επομένως, όπως ήδη παρατηρήθηκε, σημαντικό βήμα κοινωνικής απελευθέρωσης. Γιατί με τις διατάξεις του απαλλάσσεται ο λαός μας από αναχρονιστικούς θεσμούς που συχνά δημιούργησαν αδικίες και δυστυχίες. Το βήμα δε αυτό βρίσκεται σε απόλυτη συνέπεια με την εθνική μας παράδοση. Γιατί πνευματικό περιεχόμενο της παράδοσης του ελληνισμού ήταν πάντα ο σεβασμός στην ισότητα, στην προσωπικότητα και στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Στις αξίες δηλαδή αυτές ακριβώς που η νέα νομοθεσία αποβλέπει να υλοποιήσει μέσα στην τωρινή κοινωνική πραγματικότητα. Έτσι και σ' αυτό το σημείο η κυβέρνηση της Αλλαγής εκπληρώνει το καθήκον της απέναντι στο λαό μας².

Η μεγάλη μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου αποτελεί ομολογουμένως προγραμματικό σταθμό στις θεσμικές μεταρρυθμίσεις του κόμματος της Αλλαγής. Όπως είδαμε φευγαλέα και πριν, εδώ συναντούμε ένα σημείο διακλάδωσης ή συμφωνίας διαφορετικών σχεδίων που ενώνονται στο επίκαιρο ζήτημα της κοινωνικής εκπροσώπησης, της ομαλής παραχώρησης της συναίνεσης και της αναπροσαρμογής στα πεδία της παραγωγής και της αναπαραγωγής, εκφρασμένα μέσω του τι σήμαινε το οικογενειακό δίκαιο πριν το 1982 και προς ποια κατεύθυνση οφείλει να αναθεωρηθεί. Για το κυβερνών κόμμα, οι ανισότητες βάσει φύλου ενθαρρύνονταν, για να μην πούμε προέκυπταν, από τις πεπαλαιωμένες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες είτε δεν εξέφραζαν πλέον την υπάρχουσα κοινωνική πραγματικότητα, είτε ήταν σε θέση μέσω του θεσμικού τους εκσυγχρονισμού να συμβάλλουν στην κοινωνική αλλαγή. Αυτή η θεσμοθετική βούληση, όπως είδαμε, δεν αποτελεί ιδεολογισμό, αφού συγκλίνει με τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του κράτους εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ και τη διασφάλιση της ταξικής συναίνεσης. Χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις, κοινωνικό κράτος δεν μπορεί να χτιστεί, για αυτό και το τελευταίο μπόρεσε να βρει εφαρμογή, καθόλου καθυστερημένα αλλά σε πλήρη συγχρονία με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, για πρώτη φορά σε τέτοια έκταση την περίοδο που μελετάμε εδώ!

Για το κράτος, η σημασία αυτής της αναθεώρησης που θα ρύθμιζε τις οικογενειακές σχέσεις, το διαζύγιο, την ιδιοκτησία και την αναγνώριση των παιδιών με τρόπο λιγότερο μεροληπτικό, έγκειται από τη μια στο ότι επιχειρούσε να διευρύνει την ιδιότητα του πολίτη στον κρίσιμο και πολυπληθή γυναικείο πληθυσμό, και από την άλλη να σπρώξει το γυναικείο εργατικό δυναμικό

και διαβάζουν, συστηματικά και οργανωμένα, τη σχετική βιβλιογραφία, τον έντυπο λόγο της εποχής, τεκμήρια από πολιτικές οργανώσεις της περιόδου, ενώ παράλληλα συλλέγουν σχετικό έντυπο και ψηφιακό

υλικό με σκοπό να το αξιοποιήσουν στους συλλογικά οργανωμένους στόχους του εγχειρήματος. Το α/74 συνεργάζεται με το περιοδικό Traverso, το οποίο φιλοξενεί ένα δισέλιδο κείμενο σε κάθε τεύχος του.

για περαιτέρω ή μονιμότερη στελέχωση της αγοράς. Η θετική ενσωμάτωση που επιχειρεί να επιτύχει το ΠΑΣΟΚ δίνοντας στην εργατική τάξη τη θέση του εταίρου στο τραπέζι περνάει μέσα από την αναγνώριση του μισού της, και η αναγνώριση του μισού αυτού δεν μπορεί παρά να φανεί αδιανόητα χρήσιμη στους καιρούς που έρχονται και απαιτούν όσα χέρια μπορεί κανείς να διαθέσει.

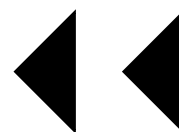
Οι νομοθετικές ρυθμίσεις δεν απελευθερώνουν από μόνες τους τους ορίζοντες της απασχόλησης, αφού το γυναικείο δυναμικό έχει ήδη κληθεί μεταπολεμικά, συν όλων των άλλων, να στελεχώσει τις υπηρεσίες, τις τράπεζες, τη φροντίδα και το μεγάλο και κακοπληρωμένο τομέα της μεταποίησης. Ωστόσο, ο διακεκομμένος εργασιακός βίος που χρεώνουν στις γυναίκες οι οικονομολόγοι, η εισοδος και η έξοδος των γυναικών από την αγορά εργασίας λόγω της οικογενειακής ζωής, της φροντίδας των παιδιών, της οικιακής εργασίας ακόμα και της προίκας που τώρα καταργείται και επιπλέον απαγορεύεται, δηλαδή της ιδιοκτησίας που μετακυλιέται από τη μια οικογένεια στην άλλη με τη μορφή οικοπέδων, χρημάτων, προικιών, σε κάθε περίπτωση συσσωρευμένου κεφαλαίου, τις κρατά σε δουλειές χωρίς εξέλιξη και χωρίς καλές απολαβές.

Βρισκόμαστε μετά την δεύτερη πετρελαϊκή κρίση στην περίοδο που το παραγωγικό μοντέλο οφείλει να αναδιαρθρωθεί και να αξιοποιήσει περισσότερη εργασία, ή αλλιώς ισότητα στην εργασία που φαίνεται, με όρους πρόσβασης και ποσόστωσης στα επαγγέλματα της μεσαίας τάξης, με όρους ενσωμάτωσης σε εκείνα της εργατικής. Δεν είναι τυχαίο που η εικόνα της εργαζόμενης γυναίκας ταυτίστηκε με τη χειραφέτηση, βάζοντας μάλλον δύο παράλληλα ζητήματα: από τη μια, οι ρόλοι που την επιβαρύνουν στο σπίτι δεν αποφυσικοποιούνται ή αναιρούνται, ενώ παράλληλα η χειραφετημένη εικόνα ταυτίζεται με τη διεκδίκηση επαγγελματικής ανέλιξης σε υψηλές διοικητικές θέσεις και ανδροκρατούμενα επαγγέλματα. Ζητήματα που έχουν να κάνουν μάλλον με την κεντρικότητα του γυναικείου υποκειμένου της ανερχόμενης μεσαίας τάξης, που, μεταξύ άλλων, έχει ήδη εισαχθεί στην ακαδημαϊκή εκπαίδευση και αγωνίζεται για τη διεκδίκηση της επιτυχίας και της ισότιμης πρόσβασης στους θεσμούς και τον πλούτο.

Κάπως έτσι, για την ώρα, μια τελευταία απεικόνιση του υποκειμένου που αναδύθηκε μπορεί να αρκεί. Στην παράλληλη συζήτηση που φουντώνει το 1978 υπό τον τίτλο της νομιμοποίησης των αμβλώσεων, για τις μεγάλες οργανώσεις η κεντρικότητα των στοχεύσεων αγγίζει την προστασία της μητρότητας, την ενημέρωση γύρω από την αντισύλληψη και τη νομιμοποίηση της πρακτικής των εκτρώσεων που συνέβαιναν παράνομα κατά χιλιάδες, ώστε να επαφίενται στην αυθεντία και προστασία των ιατρικών επαγγελματιών και στη διεύρυνση

του οικογενειακού προγραμματισμού.

Ενίοτε πλάι, διαμέσου αλλά και απέναντι στην γλώσσα της εκπροσώπησης αυτής της μεγάλης γυναικείας κινητικότητας τοποθετούνται παρέες, ομάδες και περιοδικά που συγκροτούνται στη βάση σχολών (Παντείου, Νομικής, Φιλοσοφικής κ.α.), περιοχών (Αμπελοκήπων, Πειραιά, Παγκρατίου, Θεσσαλονίκης κ.ά.), αλλά και επίκεντρου ενδιαφέροντος (περιοδικά Σκούπα, Σφίγγα, Λάβρυς, Κίνηση για την Απελευθέρωση των Γυναικών, Ομάδα Γυναικών Αυτοεξέτασης, Ομάδα Ομοφυλόφιλων Γυναικών, Κατίνα στη Θεσσαλονίκη), στρέφουν τη συζήτηση γύρω από τη σεξουαλικότητα, την επιθυμία, την ανάγκη ελέγχου των γυναικών πάνω στο σώμα τους και την κριτική της κυρίαρχης ιδεολογίας, της βίας, της ασυδοσίας των γιατρών, στηρίζοντας τον λόγο αυτό μέσα από προκηρύξεις, εκδηλώσεις και διεκδικητική παρουσία στον δρόμο. Έτσι και στο αίτημα της νομιμοποίησης των αμβλώσεων, για τις αυτόνομες κινήσεις που περιεκτικά μονάχα αναφέρουμε, το ζήτημα ήταν διαφορετικό και κορυφωνόταν στον δρόμο με τη διεκδίκηση της νομιμοποίησης ως μέσου αυτοδιάθεσης και πέραν των λόγων που ορίζει ο νόμος, η ιατρική επιστήμη ή ο οικογενειακός ρόλος³.

1. Η αναμορφωμένη πρόταση προβλέπει ότι οι σύζυγοι θα αποφασίζουν και θα συνεισφέρουν από κοινού στις ανάγκες της οικογένειας, ο θεσμός της προίκας κρίνεται καταργητέος και η γυναίκα δεν υποχρεούται να ακολουθεί τον σύζυγο στην κατοικία του ή να αποκτά το επώνυμό του, ενώ ορίζεται ως κατώτατο όριο ηλικίας γάμου το 18ο, εισάγεται η γονική μέριμνα αντί της πατρικής εξουσίας, με υποχρέωση οι γονείς να ενισχύουν τα παιδιά τους ανεξαρτήτως φύλου στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Προβλέπεται η έκδοση συναινετικού διαζυγίου και η αξίωση συμμετοχής των συζύγων στην αποκτηθείσα κατά τη διάρκεια του γάμου περιουσία, αποπαινωκοποιείται η μοικεία, ενώ μετατρέπεται σε ποινικό αδίκημα η ενδοοικογενειακή βία. Ο νομοθετικός δρόμος θα ανοίξει ώστε να ψηφιστούν μέσα στα επόμενα χρόνια ο πολιτικός

γάμος και η νομιμοποίηση των αμβλώσεων, ενώ εμπλουτίζεται ο χαρακτήρας του κοινωνικού κράτους ώστε να συμπεριλάβει την φροντίδα των παιδιών μέσω της ίδρυσης βρεφονηπιακών σταθμών, του πιλοτικού ολοήμερου σχολείου, της γονικής άδειας και για τους δύο γονείς και η προστασία της μητρότητας με επιδοματική και προνοιακή μέριμνα.

2. Δήλωση Ανδρέα Παπανδρέου την ημέρα κατάθεσης του νομοσχεδίου για την αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου, εφημ. Καθημερινή, 28-11-1982.

3. Εκείνη την περίοδο θα παραχθεί πλήθος λόγου από όλες τις πλευρές, με πιο διάσημη στιγμή την πρωτοβουλία της Αυτόνομης Κίνησης Γυναικών και την ποινική δίωξη που ακολούθησε η δημοσίευση υπογραφών από 500 διάσημες ελληνίδες πως έχουν προβεί σε παράνομη έκτρωση, στηρίζοντας την

αποπαινωκοποίησή της. Έξι μήνες μετά την δημοσίευση των υπογραφών, τον Ιανουάριο του 1985, ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος 7 εξ αυτών, με πλήθος γυναικών να συγκεντρώνεται έξω από το πταισματοδικείο της Φειδίου διαδηλώνοντας τη συμπαράστασή τους. Τα Νέα θα μας ενημερώσουν για δεκάδες παρουσίες της Αυτόνομης Κίνησης Γυναικών και της ΕΡΕ, με εξέχουσα παρουσία στη συγκέντρωση εκείνη της Μαργαρίτας Παπανδρέου και με τη φωτογραφία της μπροστά από μέλη της ΕΡΕ να φιγουράρει σε όλες τις εφημερίδες. Παρόλα αυτά, αφηγήσεις μαρτυρούν πως η παρουσία της πρώτης κυρίας είχε ρόλο πυροσβεστικό, προτείνοντας διάλυση της συγκέντρωσης. Βλ. Μάστορας Ν, Σταφυλά Λ., Πώς κινήθηκε η δίωξη κατά των 7 γυναικών;, εφημ. Τα Νέα, 19-1-1985.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΠΡΟΣΕΧΩΣ!